

Ку
на
Ср

ДРАМСКА БАШТИНА

ПОТУРИЦА

Иван Кукуљевић Сакцински

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

Коло 12, књига 3

ISBN 86-80629-36-7

Издавач

Музеј позоришне уметности Србије
11000 Београд, Господар Јевремова 19

Главни и одговорни уредник
Ксенија Радуловић, директор

Уредник едиције и приређивач
Олга Марковић

Сарадник
Миланка Андријашевић

Коректор
Олга Марковић

Ликовно решење
Ново Чоџурић

Припрема за штампу
Свейозар Сијанкић

Штампа
Алфаграф, Петроварадин, Рельковићева 20

Тираж: 300 примерака

Штампање завршено: новембра 2005.

ПОТУРИЦА

Драма у 4 радње с певањем

од И. Кукуљевића

Београд 2005.

И. КУКУЉЕВИЋ

ПОТУРИЦА

Драма у 4 радње с певањем

ЛИЦА:

БАФИР, мудир у Требињу

СМАИЛ АГА, капетан

СЕЛИМ НАДОВИЋ, ђехаја бег везира мостарског, а доцније Кајмакам!

ВЛАТКО БАЊАНИН, кнез

МИЈАТ, старац

СТОЈАН, богати трговац

СМИЉА, жена му

БОЈАНА, Мијата кћи

ТРОЈАН, дубровачки грађанин

МАНДА, Бојанина другарица

ИЛИЈА

ОБРАД

РАДОВАН

} Херцеговци

МУСИЈА, чатиља, Арбанас

1

2

} Европски Конзул

Збива се у Требињу 1868. године.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

39 представа

у претплати 33.

У Београду, у уторак, 2 фебруара 1882.

ПОТУРИЦА

Драма у четири чина, од Ивана Букучевића Савицевића. — Режирао: Јовановић.

Л И Ц А

Бљонр, мудар у Требињу	Божанић,	Стојан, тргован	Динуловић,
Славајчић	Милорадовић,	Смила, жена његова	Радловићка,
Селим, Нидовић, бекша-Сег		Тријан, дубровачки грађанин	Стојковић,
невага мостарског, а доц-		Мандаљчић	Ђуришићка,
није вајалина	Митловић,	Нанја	
Вандро Ваљанин, кнез	Поповић,	Оброд, Херцеговини	
Мијато, старан	Анастасијевић,	Радојанић	Ђорђевић,
Војина, стари невожа	Поповићева,	Мусејић Чачило, Арбанас	Павловић,

Више Турака, Херцеговина, Арбанаса, и два јеврејска поваља.

Догађа се у некином времену у Херцеговини. Причани у некиме, под Мијато и на позани; други под Стојани, код Селима и у гори; трећи у гори, код Стојани и на позани; четврти код Селима.

НА П О М Е Н А

— У четвртак 4. фебруара представљаће се „Новинари“ шаловна игри у четири чина, од Густава Фрајата, превео Јубовић Милковић. — Режирао: Цретић.

ЦЕНЕ МЕСТА

Ложа у квартру	12 динара	Галерија, бјелок (1-16)	3 дина.
„ на I галерији	12 „	I галерија, седиште I реда (17-36) 2 „	
„ на II галерији	8 „	II „ (37-80) 1,20 „	
Партер, седиште I реда (1-67) 2 „		II „ бјелок (1-16)	1,50 „
„ II „ (68-136) 1,50 „		II „ седиште (17-72)	1 „
„ III „ (137-205) 1 „		III „ особено место (1-60)	0,50 „
„ стајалие	0,60 „	III „ седиште	0,30 „

Почетак у 7, а свршетак око 10 часова.

РАДЊА ПРВА

ИЗЛАЗ ПРВИ

Дворана! Свуд околo канабетѿа ѿо ѿаѿѿосу. У средини један сѿѿо; са 2 свећњака са заѿаљеним свећама. На вратѿима раја, међу њима Мијаѿѿ везаним рукама, на дивану седи.

Бафир – и Смаил, Селим, још неколико Турака, за ѿѿим Влаѿѿко и Сѿѿојан (седе лево).

БАФИР

Равни да сте, слободни још да сте
Тко вам рече, о ту лаж проклету!
Равни да сте Турчину у свему
Равни да сте у давању цару!
Равни да сте у порезу сваком!
Па у праву да сте с' нама равни?!
Тко вам рече? Цар наш тога неће,
Док се клања свецу и корану!
Ко му чува царство и господство?
Турска памет а и турска војска!
Ко му даје злата? турска рука!
Тко га брани од рата и буне?
Турске пушке и ханцари турски!

Док ви лењо гледате у суце,
 Како мирно кошару вам греје
 И на земљи бегове вас брани –
 Турчин за вас бије се и шкрби!
 Па да Турчин с' Влахом буде раван.
 Камо власи памет у можђани?!

(Мијатју)

Ступи амо! Ти с' бунео рају,
 Казуј право твојему мудиру,
 Честитоме казуј томе суду,
 Зашто си се подиго на цара.

МИЈАТ

Спаси Боже цара и господу
 Нисам јадан јоште полудио,
 Господару Бога ти називљем
 Ти не веруј свакој турској тужби.
 Та ти знадеш наше земље адет
 Тко ће кривца одма ти га нађе
 Тко ће везат кршћана ти веже.
 Тко ће крви, Влаха ти убија.–

СМАИЛ

Тако било, ал сад није тако
 Одкад царске добисте фермане,
 Сад на суду раја с' нама седи!

МИЈАТ

Ти си реко, ја сад не знам даље
 Ал то знадем, да ту кривац нисам.

ЂАФИР

Бунео си Влахе на аскере,
 На оружје комшије си звао,
 А на људе што се царски зову!

МИЈАТ

Господару јесам, ал ко не би,
Кад му дете пре очима грабе!
Мирно спавах, кад ме кћи пробуди,
Љутим плачем и пенадном виком,
Јер је хтеше аскери отети.
Тада викну “у помоћ ми људи”.
Ако Бога и братимство знате.
Отеше ми Турци моје благо
Отеше ми све што старац имам!
Свет се згрну, кћер ми сретно спасу,
А аскери утекоше здрави.
Ал сутра дан везаше ме бедна
Твоји аго савази арнаутски
е ме ево дотураше амо!

ЂАФИР

Љуго си се Влаше премамио
Ал је јаче гвожђе него л’ месо!

МИЈАТ

Јача богме вазда господару,
Јача сила, него ли реч мила!

ЂАФИР

Кога двориш, тога да се боиш!
Плашио се ниси царски људи,
Царска дакле нек те рука казни,
У тавници тражићеш памети!

ВЛАТКО

Господару, дај да коју речем!
Чисту образу мало воде треба
И ту кривињу мало речи пере
Сила хтеде, да му кћер уграби,

Он је мого не дати је сили,
 Јер му тога Бог и цар не брани.
 Знам ја и то честита господо
 Да на рају сваки устат може
 Тко ће ножем тко ли ће језиком!
 Знадем и то, а зна и сва раја
 Што је јаче с' ове наше стране
 Да им силу реч и пушка ломи!
 Што је боље с' горега се куди
 А тко не да сили све што има,
 Томе сила и до главе дође.
 Ал хат царски иначе говори
 А по хату ми смо двоје овде
 Ваља судит по правици царској:
 Ваља казат да ту нема кривње.

СМАИЛ

(Срдийіо)

Ђути влаше, ко те је и пито!
 Ти си овде тек да учиш закон?
 А тко суди, то смо ми и мудир!

ЂАФИР

Ко се диже на цареву војску,
 Бунтовник је по закону царском.

ВЛАТКО

(Одвижно)

Ал цар неће да је војник ајдук,
 Огмичарем цар га не учини,
 Нек се зовну аскери овамо,
 Нека кажу, ко им заповеди,
 Поћ' отимат кршћанке девојке!

СЕЛИМ

Право збори господо тај човек,
Свакако је аскер сагрешио.
Ја ћу и сам строго казнит кривца,
А ти тога помилуј сад аго
Скривио је, а сам не зна зашто!

ЂАФИР

Ти си глава царскоме низаму
Што си реко нећу да поречем.
Том човеку одрешите руке
Нек зна раја да смо милостиви.
Баш и онда кад би казнит могли!

(Мијаџу)

А ти ајде па се чувај буне!

(Осџалим)

А ви људи да сте сви на миру
Јере милост краткијех је руку.
За данаске довршен је меџлиз!

Влаџико и Сџојан оду.

ИЗЛАЗ 2-ги

Ђафир, Смаил, Селим.

СМАИЛ

Не знам да ли право учинисмо,
Што без казни одпустисмо рају.
Власи неће да нам приме милост,
Већ рећи ће “право урадисмо”
Кад се сложено дигосмо на Турке!

Сад на аскер, сутра на бегове
Па напoкoн удри ће на цара
Те ће нама као Црногорци
Преко главе с' нeнaдa нaрaсти.

СЕЛИМ

Нема рaјa срца нит јунaштвa
А с' кукавци лaкo нaмa вaздa
Дoк смo Турци слoжни мeђу сoбoм.

СМАИЛ

Дa је нaши стaри Кaпeтaнa
Дaхијa, Спaхијa и бeгoвa
Дaј' хeрцлијe и Сoкoлoвићa
Дa је влaстнa Чeнгићeвa кућa
Лaкo би нaм дo свaчeгa билo,
Ал туркeшe и пoтурчeњaци
Дoдијaшe нaм и Хeрцeгoвцeм,
Тaкo бeгoм кaо штo и рaјoм,
Пaк бaш зaтo свe нa гoрe идe,
Јeр свe у нaс, нa кaурскo вучe!

СЕЛИМ

Нeћe кaур дoчeкaти дaнa,
Дoк је туркoм мoжђaнa у глaви!

СМАИЛ

Дa ту нeмa кaкви их имaдe, у Турaкa
Издaјицa јaдних, кoјих вeрa у рaспрaмa стoји
Мирнa би ти турскa зeмљa билa
Ал oвaкo мaглa је прeкрилa.
Туђи хaдeт! Туђе нoшњe гaднe
Испoд фeсa кaурскe лудoсти
А пoд хaђинoм срцe нeвaљaлo!

СЕЛИМ

(Увређен)

Просто ти је мрзити хаљине
И наредбе царске криво гледат,
Али имаш и то беже знати,
Да се ругло и у плач преврће,
Кад из луде памети долази!
(Оде нагло десно)

СМАИЛ

(И сви усџану)

Нека плаче коме је до плача
Ради њега ми плакат нећемо!

ЂАФИР

Залуд претње, где но силе нема,
Залуд речи, где но срце фали,
Залуд мисли, које ум не веже.
Натуко је каур фес на главу
Па сад мисли цара да надкрили
Нека, нека, хора ће му доћи!
(Оду сви)

ПРОМЕНА

ИЗЛАЗ 3-ћи

*Соба Мијајћова по евројски.
Бојана и Манда..*

МАГДА

Утјеши се, Бојано, утјеши,
Знамо добро стару нарав турску,
Кад побесне остави их разум,
Па хватају што за часак пуге,
Не гледећи крива нити права.

БОЈАНА

Они ће ми убит мога оца
Што се њима бедан успротиви
А рад кога? Рад несретне мене!

МАГДА

Неће веруј, не смеду пред Богом!

БОЈАНА

Шта ће Бог томе, кој не зна Бога.

МАГДА

Ал се боје цара и закона!

БОЈАНА

Цар и закон? А знали их Турчин?
Цар је магла, закон самовоља
Турчин суди свак по својој ћуди.
Кога воли, тај убијат може
Ког неволи, тај ни мислит не сме!
За мог оца нема већ спасења,
А једини ја сам грех његов
Јер ме не да Турчину отети,
Јер ме љуби, ко што га ја љубим!

ИЗЛАЗ 4—ти

Мијат, Влајко, пређашњи.

БОЈАНА

(Оцу)

Мили Бабо, јеси ли ми спашен?

МИЈАТ

Јесам ћерко!

БОЈАНА

Хвала теби Боже!

Имаде ли веће свѣт радости,

Већ кад отац с' нова нам оживи

Па баш отац, какав ти си мени!

Влатко, ти га спасе! Ти једини!

МИЈАТ

Ти си погодила!

ВЛАТКО

Не баш сасвим!

МИЈАТ

Он и Селим, честит потурчењак,

У меџлизу говораху за ме,

Па се Турци покорише уму,

Те некрива за недужна рекну.

БОЈАНА

Селим? Селим? Од куда тај Турчин?

До сада му гласа не бијаше

Још га нисам спомњати чула.

МИЈАТ

Преко наших гора родио се
Од кршћанке, у земљи кршћанској,
Па се негде потурчио јадан
Да постигне части и господства.

БОЈАНА

Зар на свету има таквих људи,
Који ће свету Исусову веру
За комадић злата да продаду?

МИЈАТ

Има ћерко људи свакојаки,
Што ће продат Бога, част и душу,
Да угоде само своме телу.
Не знам да ли Селим њим припада,
Но данаске стајаше уз Влатка
Те ме спасе од тавнице јадне.

БОЈАНА

Бог му платио, а и теби Влатко,
Што ми с' оцем нов поврати живот!

ВЛАТКО

Не знам ни сам како се догоди,
Да се Турци свратише на милост
Пошто оца већ ти осудише!
Не знам зашто проговори Селим!
Кад захтевах, да се пред суд зовну
Отмичари аскерски војници!
Но било му већем како драго,
Бог је хтео, па се добро сврши.

МИЈАТ

Ти си Влатко зет мој одабрани
С' Бојаном си изменуо прстен,
Веће хвале не могу ти дати,
Нег што сија из овога ока!

БОЈАНА

Мили Влатко, мој си ти пред Богом,
Мој си, мој, по људскоме закону,
од тебе ме нико отет неће!

ИЗЛАЗ 5-ти

Селим и њређашњи (њође и сѡане код враѡа)

МИЈАТ

Честит Беже, Бог ти помогао
Која срећа води тебе амо?

БОЈАНА

(Поѡлашено Влаѡѡу)
Ко је ово? Чувајмо се њега?!

ВЛАТКО

Не плаши се, то је Селим-ага!

СЕЛИМ

(Сѡуѡи ближе)
Опростите ако у невреме
Немир носим у ту мирну кућу,
Ја морадо да те ту потражим.
Јер изнова о глави ти раде!

БОЈАНА

Јаој мени! Опасност нам прети!
С' нова грабе за изгубљеним пленом,
Као вуци, по вучијој нарави!

СЕЛИМ

Не плаши се лепото девојко
Док је мени на рамену главе,
Ја ћу њега од зла сваког бранит!

ВЛАТКО

Од зла бранит? Зар зло опет прети?
Шта то значи? Тога не разумем!
Зар је нови суд над судом аго,
Или сте се покајали, Турци
Што дадoste милост за неправду.

СЕЛИМ

Нема овде говора о суду
Ал опасност од освете прети!

МИЈАТ

Не знам да је тко од моје својте
Увредио кога у тој земљи,
Па би крвно осветит се хтео?

СЕЛИМ

Није говор о освети родној
Ал о твојој ипак раде глави.
Аскер царски чувши од Турака
Сваке кривње да те суд одреши,
Урот ти се гњеват и закуне
Да ће ти се осветити крвно
И на кући и на твојој крви
Што га твоја кућа осрамоти

Кад га срамно протерасте отуд,
Сто ножева оштре се на тебе,
Тој стотини побећи не можеш.

ВЛАТКО

Ти си глава аскеру Требињском
Па зар не знаш дати ред војником?

СЕЛИМ

Не познајеш ћуди арнаутске
Када мислиш, да се у освети
Укротити даје!

БОЈАНА

Јао нама Бабо!

МИЈАТ

Бог је горе, он над нама бдије,
Ко што чува живот сваког мравка
И од буре сваку травку брани
Знаће и нас штитит, својом руком
Знаће и нас бранит од незгоде.

СЕЛИМ

Не ваља се у то поуздати,
Премда с' нама често удес влада.
За немарне ни сам Бог не мари.
Ту је нужно мислит на спасење
А баш зато дошао сам амо,
Да те спасем, јер те знам невина
Ваља Требињ да оставиш одма
Док војнике с' новима заменим.

МИЈАТ

Да оставим кућу и огњиште,
Па камо ћу бежат?

СЕЛИМ

(Извади писмо)

Ево теби писма за светога Мушир Пашу
Честитог мостарског везира,
Он ће мени послат нову војску
А тебе ће као што му пишем,
Од напасти бранит како ваља,
Док се буна аскерска не слегне.
Али на пут одма да се спремиш.

МИЈАТ

Хвала теби честит господару,
Двапут си ме спасао од беде,
Ти си мене помирио с' Турци,
Те ћу одсад молит' се за Турке!

СЕЛИМ

Моли ми се старче, али немој почасити часа,
Ноћ је близу. С мраком можеш из града изићи,
А за кућу твоју ја ћу с' бринути,
Да је каква невоља не снађе.
(Оде)

ИЗЛАЗ 6-ти

Пређашињи без Селима

МИЈАТ

(Гледа за њим)

Вредни мужу, Бог те наградио.

ВЛАТКО

Не знам зашто слутња мене мори,
као да ту чиста посла нема.

Шта то жели постић' потурица,
Зашто да те брани од Турака?

МИЈАТ

Зар не видиш човека у њему,
У ком срце човечије бије.

БОЈАНА

Па шта оћеш да учиниш Бабо?

Зар ћеш кућу оставити саму,
А и мене твоју кћер једишу?

МИЈАТ

Ти си ћерко заручена Влатку
Он ће тебе од незгоде бранит
А уз Манду другарицу твоју
Лако ћеш мој повратак дочекат!
Оставити кућу своју морам
Јер невера ја би њему био
Кад везиру не би одно писмо.

ВЛАТКО

Желео би да си осто овде,
И тражио заштите при огњишту
кућарице моје!
Но кад нећеш, нек је воља твоја
Сам ал поћи овод на пут не смеш

Ја ћу т' дати другове ти путне,
Који ће те пратит!

МИЈАТ

Хвала теби! Нека буде тако,
Али одма спремати се ваља,
Како Селим право мени рече!
Но ти сама остат' овде не смеш
Селим рече да ће чуват' кућу
Ал су Турци лукаве лисице
Који знају преварити старца.
Ти је Мандо Стојану одведи
Те нек буде тамо док се вратим
А тада ћу сазвати сватове
Да те предам твоме заручнику.

ВЛАТКО

Нека буде како с' намислио,
Ја ћу бдити над обема њима!

МИЈАТ

Узми блага што год имам овде
Јер су Турци лакоми на благо.
А сад ајдмо, да се на пут спрема!

БОЈАНА

Стани Бабо и ја на зло слутим,
Немој ићи нема Турчин вере
Што ћу сама без оца и мајке
Што ће Влатко, када те изгубим!

МИЈАТ

Не лудуј ми ћерко бојазљива
У послове мушке се не мешај,
Ја ћу поћи и натраг ћу доћи!
Оду сви осим Бојане.

БОЈАНА

(У жалосџи)

Стани Бабо зло ће по нас бити!
Ах одоше! Мој глас оста без одзива
У послове мушке дас' не мешам.
Шта зна жена за послове мушке
Шта ће нама ти послови мушки.
Кад ван куће ни зашта не знамо!
Стани Бабо, неће добро бити!
(Оде)

ПРОМЕНА

ИЗЛАЗ 7-ми

Ошворени љросџор -- Ноћ.

СЕЛИМ

(Долази замишљен)

Добра ме је нањела срећа
На данашње мудирско судиште,
Да су пред суд позвали војнике,
Ко зна како би испале ствари,
Не би ли изјавили били,
Да сам им сам заповедио,
Поћ' отимат' кршћанке девојке!
Сада све је на сретноме путу.
Помого сам решит' га од казни,
То за собом води благодарност,
И кршћана и његове кћери!
Одвуко сам старога од куће,
Да је проста дјева од стражара

Сад ми још ваља уклонит га сасвим,
да с' девојком и велико благо,
све у једно допадне ми руку,
нашто никад пожелео не би!
(Обазре се)
Али где је мусија?
Амо га уочих?
Он једини извести је кадар дело грозно!
Грозно? Зашто грозно?
Закон турски убит тко ми га забрани,
Убити Кршћанина,
па умрели старац два три дана пре, ил касније,
Каква штета за свет и дјевојку.
Али Влатко заручник је њезин
(Мисли се)
С' њим је лако! Раја нешто кује,
Пак се спрема на бегове своје,
Нити оће да зна о харачу,
Што га царски људи од њег траже!
Он је с' њоме, и пасти ће с' њоме,
Ко што буром пада лист за листом,
Тад сам лишен свију баш препона,
Бићу властник дјеве и богатства,
А са златом свуд се може!
Име, славу, стече само злато,
умно благо, није ту познато!
Лепа дјева сласт ће моја бити,
Злато к' слави врата отворити!
Али где је мусија!
(Луји ипришуи длан о длан)

ИЗЛАЗ 8—ми

Мусија и њређашњи.

МУСИЈА

Господару!

СЕЛИМ

Где си био?

МУСИЈА

Будан вазда за те,
У грму сам назирао мраве,
Међу собом како се отимљу,
Ко ће први да прихвати сламку,
Па кад први пошне се на хумац,
Дођу други па га стрмоглаве.

СЕЛИМ

Остави се детињске сад игре,
Кад је хора за послова важна.
Јеси л' спреман па каура оног,
О којему говорех ти јутрос?

МУСИЈА

Као свагда спреман господару,
Кубуре су напуњене зрном,
Јатаган је за појасом оштар,
Тако спремна па све мене гледај,
Што год желиш, или заповедиш!

СЕЛИМ

Ти познајеш добро друм мостарски
И сва места згодна за бусију,
Пак где буде за те најзгодније,
Тамо чекај старога Мијата,
Да ми жив се амо не поврати!

МУСИЈА

Ти си реко, нека тако буде!

СЕЛИМ

Иди, пак знај, награда те чека,
Ако добро изведеш свој посо!

МУСИЈА

Благодарим господару! Идем!
(Оде)

СЕЛИМ

Свршено је! Грозница ме хвата,
Што човека убијаш невина
Ал до славе отворити врата
Може само таква опачина!
Па тко гледа на том јадном свету,
Којим путем ко до циља дође?
Нек је само ума, нек је среће,
Па ти иди по гробу ил цвету,
Зато слабо баш ко и да мари!
Где је слава там су света чари!
(Оде нагло)

ЗАВЕСА ПАДА!

РАДЊА ДРУГА

Сїојанова соба.

ИЗЛАЗ 1-ВИ

Смиља и Бојана (ишју).

СМИЉА

Та Бојано зар си полудила,
Да ти срећу баш под ноге бацаш.
Господска ти он отвара врата,
Сјајне дворе раскошја турскога,
Што пожелиш све ћеш то имати,
Што помислиш хватати ћеш руком.

БОЈАНА

Немој Смиљо ако Бога знадеш,
Ја ти реко прођи се тих мисли,
Да ћу икад за Турчина поћи.

СМИЉА

Већ ти реко није Турчин прави,
Нити тражи да преврнеш веру,
Љубав само за тобом га гони,
А без тебе неће ни да живи!

БОЈАНА

Ти знаш добро да сам заручена,
Па зар могу преокренут веру?

СМИЉА

Заручена, за кога, за Влатка!
Та о њему казивају свашта.
Једни веле да је горски ајдук,
Други кажу с' вилама шурују,
Пак и блага нећеш много наћи!

БОЈАНА

Не питам ја за племе и благо,
Већ за оно што је срцу драго,
Он је први дух мој разбистрио,
Отворио нови свет у свету,
Научио што по жена вреди,
Када позна нашто је створена
Кад се сасвим љубави подаде,
За њу живи за њу и умире,
Своје грлећ, туђе све презире.
Пак ти мислиш да ћу поћ за туђим,
На све своје да ћу заборавити
Души Богу окренути леђа,
Још се Влатку изневерит своме,
Иди Смиљо пак ти друге мамн,
Мене никад премамати нећеш!
Његово је све што самном живи.
Његова је свака капља крви,
Која у мом бједном тече телу.
Он ме избра за љубавцу своју.
Свој слободан живот свеза са мном,
Срце душу, ум и мисли своје,
Повери он мени, слабој девојци.

Он подаде души нову силу,
Окрепи је божанственим дахом,
Пак ја њему невера да будем,
Прије стопут волела б' умрети.

СМИЉА

Вилинским си надахнута чаром,
Па ти збориш виловите речи.

БОЈАНА

Године су теби зрелост дале.
Мени носе шарен киту цвећа, т
Тоју старост дух користи храни,
Мој дух млади у небо ми диже.
Ко што сјајно небо с' блатном земљом
Никада се такнути не може,
Тако мој дух са користи духом,
У сугласном бит' не може везу.

ИЗЛАЗ 2-ги

ВЛАТКО

(Сав оружан)

БОЈАНА

(Полећи му у наручје)

Влатко душо, тебе посла небо!

ВЛАТКО

(Ладно)

Где је Стојан до њега сам дошо.

БОЈАНА

Ти си тужан, шта је теби Влатко?
На образу јад и лед се спаја.
Речи су ти мрачне? Шта је теби?

ВЛАТКО

Ништа ништа!

БОЈАНА

Зар се на ме љутиш,
Ил' си слушо савет ове жене?

ВЛАТКО

Ти знаш душо шта си срцу моме,
У њем за те гњеву места нема,
Друге мисли ћуд ми притискују,
Друге мисли а велике ствари,
Јер се ради о срећи и глави!

БОЈАНА

(Уйлашена)

О твојој се ради Влатко глави?
Пак ми ниси казиво ни ријечи?

ВЛАТКО

Тко о једној говори ту глави?
Већих има створова девојко,
Веће сврхе него л' једна глава
Светије ствари, него л' живот један.
Чин, ал славан – божанско је семе
Који носи плоде од вјекове
Кој' сатире оријашке силе
И народе диже и свјетове
Те с' раздором ред и право ствара.

СМИЉА

(Бојани)

Нисам ли ти говорила право,
Да с' вилама говори тај човек,
Те говори, да га не разумеш.

ВЛАТКО

Не разумеш? На то заборавих,
Да, баш то је народа несрећа,
Што једнога свет разумет неће,
Тисућ људи глухо је и немо,
Када један користну реч рече.
Па се ипак сто пута захтева,
Да тај један за тисућу ради,
Да се мучи, да се сам убија
Сам да плаче кад се други смеју.
Смиљом напред свет до среће води
Кад га људи веригама вежу,
Те не може напред ни назада
Као оријаш с' волови у борби.
Па како ће сирома јединац
Да разломи окове огромне
Које кују тисућу ковача
Плаћених од подземних гада?

СМИЉА

(Бојани)

Ајдмо, ја се плашим тог човека.

ВЛАТКО

(К Смиљи)

Иди жено, зовни ми Стојана,
Имам с' њиме пуждна разговора.

СМИЉА

Зовнућу га!
(Оде)

БОЈАНА

Влатко срце моје,
Зашто душу растужујеш моју,
Кад ван тебе радост не познаје.

ВЛАТКО

Право збори, ти не знаш за друго,
Него љубав која тебе храни.
Љубав ти је сама све у свету
Ништа друго срце ти не греје.

БОЈАНА

А има ли иза Бога штогод,
Што човеку може дражје бити од љубави.

ВЛАТКО

Има дјево! Има!
Дом и вјера надвисују љубав
Дом и вјера светиње су прве
Којим човек клањати се има.
И жртвovat љубав, свет и живот.
Дом и вера душа нашег даха
Домовина зидка кућа, свет наш!
Ова блага може л' што надвисит?
Па када је погажена вера,
Света вера праотаца наших,
Када нам је народ у невољи
У несретној домовини тужној,
У веригам притиснут туђинством,
Може ли тад сретан бит јединац,
Може ли бит љубављу узнесен,
Која треба слободе највише.

БОЈАНА

Што не питаш одговарат не знам,
Ал ћу питат и ја тебе Влатко.
Дал грлица своја крила љуби
Без којих би мањ полетит' хтела?
Да ли љуби светле очи путник
Кој' пугује у далеке стране.
Мени љубав крила су и око,
Без њи кренут гледати не могу
Пак ти веруј ил не веруј мени.

ВЛАТКО

Верујем ти, Бојано, верујем,
И том вером разблажујем душу.
Јер осећам истину божанску.
Ко се спрема на велика дела
Тај тад треба срцем да се стара,
Јер када је срце мушко празно
Луч љубави кад у њем не сија.
Тад је тешко њему плам ужећ,
Кој имаде разгрејат му душу,
Кој имаде луч подати свету,
Што тумара слабачан по мраку,
Те се хвата свакојаког средства,
Зао и добар што му случај даде,
Без љубави нема топла срца
А без срца нема никад чина
Кој човека Богу чини равним
Без љубави нема сјајна плама,
Јер за време ако плам и плане
Без љубави души дан не сване.

БОЈАНА

Кажи дакле шта си наумио?
Јер на нешто велико се спремаш
То ти каже реч и око твоје.

ВЛАТКО

Не питај ме за мушке послове
Жена има свој властити свет,
Зато чувства свог негују цвет
Мимо цвета када пружи руку
Може њојзи трње задат муку.

ИЗЛАЗ 3-ћи

Стојан и Пређашњи.

СТОЈАН

Да си здраво Влатко!

ВЛАТКО

(К Бојани)
Иди душо!

БОЈАНА

(За себе у ходу)
Жена има свој властити свет
Зато чувства свог негује цвет
Мимо цвета када пружи руку
Може њојзи трње задат муку.
Какав је то цвет нашег живота?
Шта ће бити! Љубав, ах љубав,
Над њем чувства у девојци нема.

СТОЈАН

Ти си жељан разговора мога,
Ваљда имаш вести о Мијату.

ВЛАТКО

Он ће бити већ сад у Мостару
Друга ствар ме доведе овамо.
Чуј Стојане ти ћеш ме разумет,
Браћа наша у Херцеговини
Од свих страна спремају се,
Јер им јади додијаше.

СТОЈАН

Чујем.

ВЛАТКО

Бог те благом обилно награди,
А и умом надвисујеш многе
Клања ти се Турчин и каурин,
Бегови те зову побратима
Ти ћеш моћи роду бит на корист.

СТОЈАН

Ти знаш Влатко, да ме Босна роди.
Ова земља стан је мој случајни.

ВЛАТКО

Бог је Босну уз нас приковао.
Међу нама разлике и нема.
Народ, вера, језик, све је једно.
Једна беда и једнако робство.
Које сложено ваља силом сатрт!

СТОЈАН

Ти да сатреш четири столећа,
да погазиш што је понарасло
Кроз толике дугачке векове?
Да посечеш једнијем ударцем
што порушит царства не могаху.
Иди, па ти другоме то казуј.

ВЛАТКО

Умно збориш, ал ће Бог нам дати,
Да се сломи једном већ тирапство.

СТОЈАН

Многи до сад говораху тако
Ал им дело за руком не пође.
Беше много конзула и цара
Који овђе промене жељаху
Ал им посо не пође за руком,
пак ти раја и остаде рајом.

ВЛАТКО

Та то беше баш несрећа наша,
што смо дали преварит се сваком.
Колико је царева и царства
сваки од њи себи руку вуче.
Сваки жели да пропадне турство
Или земља њега да допадне
Пак са турством везаху потајно
И попови и фратори наши,
што преоста голо, би и босо.
Но је томе доспело сад време,
све се диже око наше земље,
Црна Гора, Земља Србија и Арбанија,
до скоро ће Грчка и Бугарска
Нама ваља бој да започнемо!

СТОЈАН

(Подсјрдно)

Ваља пама бој да започнемо
па кад бој сретно довршимо
које добро чека ову земљу.
Зар је Турство узрок баш једини
Свој невољи и злу народноме.
Зар не лежи зло то усађепо
На дну јадне нарави словенске,
Да ли нису и господа турска
Наше крви и језика нашег,
Да ли нису потомци баш они
Који беху земље господари
Кад турству још не беше трага.
Вера није променила нараф
Јер зло турско зло је и кршћанске,
Пак нек данас Турчина нестане
Зло ће остат које је и било,
Мени таки проблема не треба,
Твојих жељи.

ВЛАТКО

Умно збориш, ал ће
Бог нам дати, да се сломи
Једном већ тиранство.
Ваља нама бој да започнемо.

СТОЈАН

Од куд вама прах и пушке с' храном
Од куд војска, топови, картечи
Од куд вама војничка вештина
С ким ћете ви надмудрити Турке,
Умне паше, мудире, везире.

ВЛАТКО

Све ће бити ко срећа даде
 Што нам фали то је само новац
 У помоћ су притекли већ многи
 али још неки у градовима несу.
 Ти си богат Стојане, помози!
 Пак ће ти бит за славу и душу.

СТОЈАН

(Одважно)

Нешто новца стеко сам претешко
 Ал' га лудо потрошити нећу
 Да је зашто, нека би и било
 Ал за такве ствари луд нек мари.

ВЛАТКО

(Увређен приватни кубуру)

Да не штудем свети праг те куће,
 последња би ово реч ти била,
 А овако нек ти Бог опрости
(Свечано)

Ко за своју крв и дом не мари
 Тога клетвом нека Бог надари.
(Оде нагло)

ИЗЛАЗ 4-ти

Својан (за њим) Бојана.

СТОЈАН

Иди бено па лудак маме
 Моју главу премашит нећеш,

Што сам стеко лудо да растечем
Кућу своју да предадем Туркам
Да се бијем од стене до стене
По гребенах кршевите земље,
Нека му је ко за тиме тежи.
Ја ћу остат у граду међ Турци,
А по селух нек се Власи кољу.

БОЈАНА

(Уђе нагло)

Зашто оде Влатко толи гњеван
Што се с' њиме згодило ненада?

СТОЈАН

Прођиме се манита девојко,
Пак у мушку не мешај се радњу!
(Оде)

БОЈАНА

(Сама)

Од свакога исто, увек исто,
Мушка радња, мушка је то туга!
Кад при радњи кад нас забораве.
Ал још теже сиротици мени
Што сам овде у туђему двору
Остављена сама својој беди.
Ту ме неће нико да разуме
Ту ме не зна утешити нико,
Само једна тјеши мене мисо
Мисо слатка, на мојега Влатка.
(Оде)

ПРОМЕНА

ИЗЛАЗ 5-ти

Соба.

Ђафир, Смаил, Пређашњи.

СМАИЛ

Ево среће што нам Стамбол даје
 Не минуше до два три месеца
 Што двојца гладних османлија
 Засједоше кајмакамство наше,
 И столицу везира Мостарског,
 Пак ето ти опет Кајмакама
 Ког је негда каурка излегла,
 И поп влашки крстом прекрстио
 Да му дворе, сви ђаволи света.

ЂАФИР

Тешко капи на махнитој глави,
 тешко цару при савету лудом.
 Док бијаше наши капетана
 Што са рајом прозборити знаше.
 Док бијаше стара крв у цени
 Старо племе, старога имена,
 И у Босни и у Ерцеговини
 Тад је цвало турство и царство
 Царска беше Шумадија клета
 И цару се клањаху до земље
 Седам царства и седам краљевства,
 С' потурицом од кад осмаплије
 Све господство наше преотеше,
 Нема среће за нас ни за царство.

СМАИЛ

Влашка реч је "Ко ти с' врагом игра
 Лако душу сваки тај заигра!"

СЕЛИМ

(С' орденом на ѓрсима)

Селам алејкум честита господо!
Мало речи зборит вам имам,
Ал су речи цара Падишаха
Кој' надари мене Кајмаканством,
Нек у здрављу алал га уздржи!
На ноге се дижете на брђане
И на рају која помоћ даје:
Мач и шарку да сте прихватили
А кад дође заповест везирска,
Да сте спремни, одма поћ' на војску.

(Турци оду)

Чудне игре са судбом човека,
Чудне игре с' променом времена
Од кад родну оставих ја земљу
И у дивљач турску уроних се,
Скаче ваздан с' именов и слава.
Мајко моја заман твоја клетва
С' турством бољи свет ми с' отвори,
Брата не знам, за њега не питам,
Својте немам, нити миловања.
Ал господство пригрли ме славно
Једно лице у сну кадкад гледам.
Лице твоје Јелено питома,
Којој турска једнаке нема.
Али твој плач усану девојко
Сред палата дубровачких дивних,
Од кад тебе оставих с' ненада
Ти ме назва невером и врагом.
Али твоја не уроди клетва,
Јер Бог твој стари губи силу
Од кад човек ум свој богом створи!

ИЗЛАЗ 6-ти

Мусија (Тихо и ојрезно) Пређашњи.
Гле мусије!

СЕЛИМ

Која тебе несрећа води амо?

МУСИЈА

Пола срећа, а пола несрећа
Како оћеш пашо господару!

СЕЛИМ

(Срдито)

Живи л' Мијат, глава ти пропаде?

МУСИЈА

Мијат живи и не живи пашо
Управ тако као и ја бедан
Кад из твоих уста милост чекам!

СЕЛИМ

Шта ће то рећи?

МУСИЈА

Промаша га пушка,
Кад му друга црном земљом справи,
Ал га вежу везирове руке
И притишту мостарске тавнице.

СЕЛИМ

Хуљо једна где с' учио гађат
Кад ни два не погађаш ока
већ ти идеш на четир нишанит
Иди – док те вредна не наградим!

(Муџија оде)

Опет ми је ум помого својски
Везир ће га везат ко бунџију
Јер ко таква описа га писмо.
Но сад ваља другом поћи стазом
Да с' девојком уловим и рају.
(Оде)

РАДЊА ТРЕЋА

Голе сїене! Шума.

ИЗЛАЗ 1-ви

ВЛАТКО

Голе стене мртве ли сте душе
Што мртвилом хране човечанство.
Гди је дух тај, кој би улит могао
Нови живот у телеса мртва.
Мили Боже! Зашто ниси дао
Моме роду мушке устрајности
Дух несломљив, мисли самосвестне
Већ си дао нарав голубињу
Што се свакој сили припитоми
А домаћу тад развија вољу
Кад се браћа међу собом кољу.
Сама мене остависте браћо
Одкад битку добисмо Горјанску
А вас Турчин касније растера
Што мој савет слушаг не хтедосте.
Издајицом називљете мене

Јер вас јадне памет и страст изда,
Злу несрећу кривите без мере.
А зло душе ваше не видите.
Шта ћу сада на тремећи овој?
Оћу л туда у Аустриско царство
Ил да кренем горе ка горштаком
Што су с' Турци учипили мира
оставивши земљу моју саму!
Куд год кренем помоћи наћ' нећу.
Бедна земљо, помоћи ни одкуд!
У цесарству има свега доста,
Што би нама припомоћи могло,
Има сродне крви и језика,
Има за нас воље и срдаца
Али сила, туђа сила не да.
Да се успнем на ту гору црну,
Црна ће ме дочекати судба,
Сам јер себи ко помоћи не зна,
Како може другоме помоћи?
Да похитам Дубровнику граду
Прошла слава гди се једва миче,
Да потражим старе пријатеље
Да ми својим припомогну умом.
Тако ваља напред поћи морам,
Јер се враћат нит смем, нити хоћу!

ИЗЛАЗ 2–ги

Илија води рањена Мијаџа.

ИЛИЈА

(С' њоља)

Помоз ако Бога знадеш!

ВЛАТКО

Ко је? Рањен човек, води га Илија?

ИЛИЈА

Помози, умреће ми човек.

(Доведе рањена Мијаџа најред, Влајко њришчичи к' њему, и њоложе ѓа на земљу)

ВЛАТКО

Ој Мијате невоља те нађе
Ал још има помоћи од Бога!

МИЈАТ

(Умирући)

У животу нема ми помоћи!

Збогом Влатко, Бојану ми чувај!

(Умре)

ИЛИЈА

Он издану, опрости се с' душом
Добро што га жива још доведох.

ВЛАТКО

Ево судбе народа несретна
Жртвом пада један за другиме.
Што је добро народ смрвит даје,
А што лоше; по себи пропада.
Нећу да се питам ко га уби.
Знам да турска душа кривњу носи.

ИЛИЈА

Беше пошо Стојановом двору
Ал на путу пушка га погоди
Стојановим баш кажу издајством!

ВЛАТКО

Злим издајством Стојана ти кривиш
Немој Илија, грех је наш превелик,
Што свакога кривимо издајством
На ког сумњу баце клеветници
А баш грех тај убија наш народ.
Јер се губи вера у свакога.
Реци да га туђа злоба уби,
Пак ћеш хранит рода свога славу.

ИЛИЈА

Нека буде тако.

ВЛАТКО

И јест тако!
(*Свечано сад*)
Два ме дуга овде држе
И не даду међу да преврнем.
Једним дугом Бојани дугујем
Другим, крвној освети убиства.
Та два дуга дан и ноћ мог жића
Нек су од сад пратња ми једина
Дан мој љубав – ноћ освета црна,
Ви будите небо ми и пако!

ИЗЛАЗ 3-ћи

Тројан и Пређашињи.

*Тројан у евројском цивилном оделу са кабаницом огрнути,
поишио је последње речи чуо.*

ТРОЈАН

Осветником одабра и мене јадна судба,
То смо дакле браћа, као друг твој
Поздрављам те братски!
(*Рукује се*)

ВЛАТКО

Да си здраво друже непознати,
Ал су наши различити јади,
Ко што земља, где твој народ живи.

ТРОЈАН

Град Дубровник славан мене роди,
С' вами ми је један дом и народ.

ВЛАТКО

Знадем град твој као своју земљу,
Али мало нађох тамо сродни,
Ак' и јесмо једне мајке синци
Вас притеже запад к' своим грудма
Дочим исток нас у панџах држи.

ТРОЈАН

Куд год брајко Славени достижу
Свуд ћеш наћи сродних барем јада,
Ал о јаду сада ни разговора,
Већ ти вељу освета је сродна
Нас двоице, јер на једно смерамо,
Ком је клетва злоба и невера

Искварила ћуд и крв словенску
И у срце отров засадила
Ког векови излечит не могу!
Нас двоице, освета је једна!

ВЛАТКО

Не разумем!

ТРОЈАН

Ал ћеш разумети
Кад ти рекнем да је онај исти
Ком се ја сад осветити желим
Убоица тајни овог старца.
Пошто прва промаши га пушка,
Мораде га погодити друга.
Ком се ја сад осветити желим
Зликовац је отничар кћери,
Овог старца што ту мртав лежи!
Ком се ја осветити желим,
Изда веру, народ, матер, љубу
И све што је Божјем свету драго.

ВЛАТКО

Још не умем погодити кривца
Јер у турској нас таквих доста има.

ТРОЈАН

Знам да има потурица клети
Што су вечни црв славенског стабла
Кој подједа корен са семеном
Ал је гори које га ја мислим.
Ви га оба добро познајете
Јер на вашем седи кајмакапству.

ВЛАТКО

Селим паша.

ИЛИЈА

Нови нам кајмакам!

ТРОЈАН

Да кајмакам и до скоро везир
Кад би срећа верна му остала.

ВЛАТКО

Незпан си ми ал погађаш нешто!
Но шта тера тебе на освету,
Кој му ниси подложник ни сужањ.

ТРОЈАН

Не питај ме, јер казат не могу
Знаћеш када томе буде време!
Ваља да сте задовољни тиме
Што вам рекох управ поуздано,
Да сте вера, о томе не сумњам
Јер иначе сваку б' реч жалио.
Премда Твоје име добро знадем
А по Теби и Твог друга судим.

ВЛАТКО

У њега се поуздати можеш
Јер невера није! Ал не схваћам
Како ти освету да изведеш.

ТРОЈАН

Не питај ме главу, ти задајем
Да ће бити баш славна света!
Од вас друго и не тражим људи
Већ у Требињ да ме одведете
И од ваши чувате ме људи!
Од Турака сам ћу се чувати!
Дајте веру ако сте душмани,
И Турака и убоица клетих.

ВЛАТКО

Не дао Бог да нисмо!

ИЛИЈА

Баш за свагда!

ТРОЈАН

Сложни дакле када смо у мржњи,
Сложни ваља освети да јесмо!*(Свечано)*Ту пад овим мртвим мучеником
Задајмо си вечну веру тврду
Један другог да оставит нећемо!
(Узму руке, над Мијаџићом љоворе)

ИЛИЈА и ВЛАТКО

Дајемо ти вечну веру тврду.

ТРОЈАН

Дајте веру да ће ваша уста
А и рука ваша остат мртва
Као што је мртво ово тело,
Док освету не свршимо славно!

ВЛАТКО и ИЛИЈА

Дајемо ти ево веру тврду.

ТРОЈАН

Хвала браћо, а сад хајдмо напред!
Сви оду.

ПРОМЕНА

ИЗЛАЗ 4-ти

Спијојанова соба. Смиља (доводи) Селима у собу.

СМИЉА

Да си здарво честит господару
У тој нашој сиротинској кући
Бог је хтео да ме срећа нађе
Да те овде почастити могу.

СЕЛИМ

Гди је дјева, доведи је амо,
Знаш, да само ради ње сам дошо.

СМИЉА

Одмах ће се светли господару
Поклонити теби како ваља!
Али буди на опрезу с' њоме;
Јер ћуд своју свака дјева има!

СЕЛИМ

Свака зверка својим скоком хода
А и свака свога ловца нађе,
Нека дође, наћи ће свог ловца.

СМИЉА

(Оде)

СЕЛИМ

(Седне)

Мој ми харем већем додијао
Све су жене источнога света
Лепа лица ал без душе сваке
Моју душу усладит не знаду
Покушаћу с' овом још девојком
Неби л слика била мојој Јели!

ИЗЛАЗ 5-ти

Смиља, Бојана, Пређатињи.

СМИЉА

Поклони се дјево господару
Који је твога жељан разговора

СЕЛИМ

Ступи ближе, ми се познајемо
Од мене се страшити не требаш
Зла се не бој, већ се добру надај.

СМИЉА

Иди ближе, добра т' срећа чека!

БОЈАНА

(Поносийо)

Остави ме! Страх не познајем!
Нити имам кога да се плашим,
Пак да нађем и непријатеља
Бог ће мене, и мој анђо штитит!

СЕЛИМ

Поносна си то ти баш приличи,
Такве дјеве омиле јунаку.
Господска си баш за господара
Пак за таквог треба и да пођеш.

БОЈАНА

После Бога су ми два господара:
Једно отац, друго мој вереник,
Преко ових не знам господара!

СМИЉА

Та не лудуј помамна девојко,
Знај да ово господар наш седи.

СЕЛИМ

Остави је нек се разговара
Тестир јој је а и приличи јој!
(*Бојани*)
Чуј девојко, од селе ћу бити ја твој отац.

БОЈАНА

Оца имам, другога не требам.

СЕЛИМ

Имала си оца још до некле,
Ал га сада бедна више немаш.

БОЈАНА

(*Поилашено*)
Шта ће ово?

СМИЉА

Умири се дјево,
Тешки су ти на тој земљи јади,
Што човека из ненада стигну.

БОЈАНА

Не разумем, шта ће ово рећи.

СЕЛИМ

Оца немаш рекох ти девојко,
С' бунтовници дига' се на цара,
Па га пушка на Горјанском уби!

БОЈАНА

(Тужно али мирно)

За род умре и за веру свету!
Јаој тужној без оца и мајке!
Али плакат' за њега не могу,
За ствар свету, јер је свето умро!

СМИЉА

(На Селима)

Ево теби још бољега оца
А у мени већ си нашла мајку.

БОЈАНА

(С' њоном)

Не греши жено против Бога,
Кад је Турчин отац био крсту.

СМИЉА

Туга оће да јој памет смути.

СЕЛИМ

Немој дјево грешит против Бога,
Судба хтеде, сиротом те створи.
Оца немаш, мајке нити браће,
А у мени свега можеш наћи.
Отварам ти дворове богате
Сјајни живот чека те уз мене!
Па хајд самном док је јоште време.

БОЈАНА

(Подруљиво)

Па да примим јошт и веру турску,
Па да одем међу твоје буле,
Да се роду с' вером изневерим,
Иди, пак ти друге па то мами.

СМИЉА

Та не вређај дјево господара
 Кој' но теби само добро хоће,
 Кој' ти нуди баш господски живот,
 Кој' ти даје славу и богатство.

БОЈАНА

(Срдийџо)

О том збориш шта ти ум твој схваћа
 А не о том што ти душа не зна
 Кад у мени женски дух утрни
 Кад ју блага ћуд и стид остави
 Место вјере кад нехајство свлада
 Место срца сила кад ју прати,
 Зар тад има јошт животу трага?
 Такав живот турске буле живе,
 Гадно робство прати их до гроба
 Зверске сласти оладие им душу
 Пак су жене део живота сваког,
 Па да живот и ја живим такав
 Волела би сто пут умрети!
(Оде хитро)

СМИЉА

Опрости јој честит господару,
 Виле су ју очарале у сну
 Па сад збори тако виловито!

СЕЛИМ

(Усџане)

На ту борбу већ сам спреман био
 Те приредих друга боља средства,
 Данас Власи благ дан светкују
 Кад се сврши црквено појање,

Ти поведи Бојану из цркве
Малом стазом, што кроз шуму води,
Ал се жено ничега не плаши!

СМИЉА

Учинићу што ми заповедаш!
Обоје оду.

ПРОМЕНА

Црква.

МУСИЈА СА ЈОШ 2 ДРУГА
Ту да сте се посакрили момци,
Па кад жвижднем да сте ми при руци.
Мијатову кћер прпчекат ваља,
Тако оће честит наш Кајмакам,
У двор његов довест је морамо!
Што је хтео, све сам учинио,
Служио му као пас проверни
Два невина убих ја човека,
Пак да оће убићу и тисућу,
Јер ми ваља слушаг господара
Како отац и дед ме научи.
Богате ми дарове обећао,
Ако дјеву здраву му доведем.
Никад лакше службе Арбанасу
Баш и ако није за јунака.
(Оде)

(у цркви се звони)

ИЗЛАЗ 7-ми

Бафир и Смаил (с' десна)

БАФИР

Свашта може бити на том свету
Зарећи се ни од шта нетреба
Али све би помислио прије
Него да ће влашка потурица
Хтет' засести столицу везирску.

СМАИЛ

Пак да знаде ценит веру турску,
Нека би му везирско било,
Ал нас мрзи више од Турака
Што бранимо стара своја права,
Као стари земље капетани,
Као стари беги херцеговски.
Што мрзимо франгистански хадет
И новине што нам Стамбол шиље.

БАФИР

Судба ти се по ветру окреће,
Нека му је Стамбол и Франгистан
Нами остат опет ће господство.
(*Чује се њојање*)

СМАИЛ

Од кад звоно на ново зазвони
Господство пада трен за треном
Не дао нам алах јошт поживет
Да нам Власи буду господари.

ЂАФИР

Ако звоно баш и влашко бучи,
Ал још Хоца на џамији хучи,
Ту још нема господства над нашим.
Свака капа нејде свакој глави,
Нит ће раја нама заповедат,
Па нек пева још тисућ година,
Своје смешно господи помилуј!

СМАИЛ

Еј Бакалум видићемо и то!
(Оду)

ИЗЛАЗ 8—ми

ОБРАД

(С лева обзире се)
Очи моје не преварише ме
оно беше мусија са два друга,
У потаји вребају на неког!
(Чује се њојање. Обрад клекне)

ИЗЛАЗ 9—ти

Влајико и Тројан

ОБРАД

Божја служба!

ТРОЈАН

Слушајмо појање!
(Пауза. Певање)
 Слаб је човек кано трава
 Дни нестају кано цвет
 Сва пролази земна слава
 Хитрим скоком кратки лет!
 То је песник ваљда рећи хтео
 Кад је свети псалтир саставио.

ОБРАД

(Спази Влајика)
 Ти ли си то Влатко, зар још живиш?

ВЛАТКО

Како видиш!

ОБРАД

Рекоше нам свашта.
 За мрвог те неки прогласише
 А баш неки

ВЛАТКО

Изданцом је ли?

ОБРАД

Ко што рече, ал су само неки.

ВЛАТКО

Неки – неки – доста да је један.

ОБРАД

Хтедоше ти име оцрнити
 Ал им жеља пе пође за руком.

ВЛАТКО

Знам да имам зловни кудитеља
Што завиде свако добро мени,
Ал не хајем за њим ко поморац
Кад сред буре за његовим бродом
Зловно креште галебови морски
Не би ли им бура хране дала.

ОБРАД

Мало их је што но тебе куде,
Први беше Стојан Требињанин,
Што на њега војводство не паде.

ВЛАТКО

Просто му је да му Бог опрости.
До мене се не може попети,
Па ко псето језиком да лови.

ТРОЈАН

Дакле и ту славољубље клето
Што се вуче ко шарена змија
По свој земљи славенскога рода
Те свак' бољи корен му подједа,
Што је јаче то се њиме слаби,
Што је слабо то се уништава
Што је боље с' горе га се куди,
Пак се онда чуди свет Славенству
Да је свуда ногом погажено!?

ВЛАТКО

Баш не марим да ми име куде,
Јер шта стоји на имену једном!
Нити марим што ме мрзе неки,
Јер шта стоји до јединца муња!
Али жалим што ми крсте путе,

Што ми прече мисли започете.
 Које жељах истинам да буду
 Умни Стојап војводство нек прими.

ОБРАД

Немој тако Влатко! Требамо те!

ТРОЈАН

Тако ваља требамо те Влатко!
 Зар да станеш пак не радиш пишта?
 Што се нашло нешто кудитеља,
 Пак од страха да нам одрвениш!
 И свој дух у камен да удубиш?

ОБРАД

Немој тако ако Бога знадеш,
 Ево скоро да и заборавих.
 Управ сада прети неком злоба,
 У потаји вребати ја видох,
 Арбанаса Мусу са другови.

ВЛАТКО

Арбанаса Мусу, знам му име!
 Тај где вреба, смрт је тамо близу.
 Ајдмо браћо да га сусретнемо!
(Људи се разилазе по цркви)

ТРОЈАН

Ево већ се разилазе људи
 Ваља да смо на опрезу браћо!
 Ту је заклон! Сакримо се малко
 Не би л коме помогли у пужди.
(Повуку се мало најираг у кулису)

ИЗЛАЗ 10-ти

Смиља и Бојана (из цркве).

БОЈАНА

Зашто Смиљо овим путем натраг?
Та по брду краћи би нам био!

СМИЉА

Туд је равно, пак и мени боље
Ти знаш да су моје ноге слабе.
(Оду на лево)

ВЛАТКО

То бијаше Бојана са Смиљом,
На том путу опасност јој грози!

ИЗЛАЗ 11-ти

Мусија је срејине на бини и ухваиши.

БОЈАНА

Смилујте се људи!

ВЛАТКО

Стани хуљо! Камо водиш кршћанку дјеву?

МУСИЈА

(Ујрави ѿшићољ у њеџа)
Ид отале, ако с' вољан живјет!

ВЛАТКО

(Хоће анцаром)

ТРОЈАН

(Га задржи)

Стани Влатко заклетве се сети!
 Да ће мртва остат рука твоја,
 Док освету не свршимо са свим!
 Камо водиш дјеву?

МУСИЈА

Ти си конзул ил си му канцлер,
 Ал ти тога ипак казат не смем.

ТРОЈАН

А ко теби говорит забрани?

МУСИЈА

Мој честити Кајмакам, господар
(За себе)
 Клети језик, то бејаше лудо!

ТРОЈАН

(За се)

Добро што га памет изневери!

(Гласно)

Ми би лако отети вам могли
 И оружје и девојку вашу
 Ал ми тога вољни чинит нисмо,
 Јер штујемо земље поглаварство!
 Кајмакану твоме казуј, пак иди!
Мусија с' Бојаном оде.

БОЈАНА

Влатко мили, помози за Бога!

ВЛАТКО

(Извади ханџар ѿојрчи, Тројан га задржи)

ТРОЈАН

Стани Влатко заклетве се сети!

ВЛАТКО

Божја клетво ала си несносна!

(Тројану)

А ти странче ко си враг, ил човек!

Што ме трипут безчастно уздржа,

Кад бех спреман јуначки да браним,

Љубу своју и поштење своје!

ТРОЈАН

(Свечано)

Умири се освета је близу!

Ко на брдо жели се успети

Има ходат лаганим кораком

Ако неће да га свлада немоћ.

Мудар мисли, па нек онда ради!

Ајде са мном у двор Кајмаков.

ВЛАТКО

(Одважно)

Нека буде, ал освету оћу,

Макар мртав и ти са мном пао!

(Оде)

ЗАВЕСА ПАДА

РАДЊА 4-та

Селимова соба.

ИЗЛАЗ 1-ви

СЕЛИМ

(Сам)

Мудри кажу да је слава игра,
За луђаке и за људе таште.
Могу имат право.
Али свак узнешен духом за њом тежи?
Шта би било слабо човечанство, слава.
Да свет потицала није.
Кратко траје веле, ал за кога?
Ко је крепко прихватити не зна!
Слава као и срећа јест округла.
Пак се врти веле наоколо,
Ал је снажна зна уставит рука
Да се не сме ни макнути с' места!
Да л је моја толи снажна рука.
То ће време показати скоро?
Ал везирство сада ми не фали,
Све то друго није него шала.
Прошлу тмину обастрт ће ум мој,
Грехе моје, покриће господство.
(Лујне длан о длан)

ИЗЛАЗ 2–ги

Тројан и Пређашњи.

СЕЛИМ

Ко си странче, тебе звао нисам!

ТРОЈАН

Често судба непозвана дође,
Твој сам удес, зато ме се страши.

СЕЛИМ

Чуј човече гдје су ти можђани
Такве речи да ти мени збориш?
Господар сам, знај, у овој земљи,
Пак те могу смрвит и уништит!

ТРОЈАН

(Поруљливо)

Можеш ли то Павле?

СЕЛИМ

(Тргне се)

Какво име?

ТРОЈАН

Имаш ли га јоште у памети?
Павле! Павле! Несретна ти вера!

СЕЛИМ

(Љућо)

Ђути хуљо веру ми не вређај!

ТРОЈАН

Твоју веру? – Имашл и ти вере,
Ниси л давно окренуо леђа вери оца и дједова своих.
Ниси л мајку уцвелио тужну,

Којој вера сва утјеха беше,
 А невера твоја коју уби,
 Кад на смрти живот теби прокле.
 Ниси л Јели погазио веру
 Која теби дарова сав живот
 А касније, вечито проклетство!

СЕЛИМ

Лажеш! Јела тога учинити неће!

ТРОЈАН

Неће више, јер у гробу лежи,
 Ал су жива уста проклела те!

СЕЛИМ

Боже!

ТРОЈАН

Кућу, славу прадедова, и поштено породице име
 Љубу своју, род и домовину
 Све невером у стид си натеро.
 Па говориш још да вере имаш,
 Немаш вере, немаш ни поштења!

СЕЛИМ

(Извади нож)

Хуло једна, што ли се усуди,
 Ко си, кажи, ил ћу те у срце.

ТРОЈАН

(Извади пиштољ)

Стани Павле! Јер ћеш погинути!
 Ко сам, питаш? Питај своју душу!
 Ако т' душа добро што год знаде!
(Свечан)

Са мнош јеси једне крви био
Са мнош једне мајке млеко пијо,
Са мнош расто, братом си ме звао,
Док у грешно блато ниси пао!

СЕЛИМ

(Исјусиин нож)

Ти ли си Тројан, брат мој рођени,
Ког оставих ко дечака млада.
Оних дана сећам се милине,
Кад успоред неговасмо мајку.
Ти још мален, а ја већ одрастао,
Ти још невин, а ја сужањ света.
Судба хтеде, ми се растависмо
Разном стазом живот нас поведе,
Ал се судби брате, оба покорисмо.

ТРОЈАН

Судбу кривиш што т' је срце криво,
Злобно срце што но се одрече
Божје вере поштених отаца
Свете вере, светого наука.

СЕЛИМ

Веруј брате, немаш ума зрела
Вера? Шта је вера? Моја твоја,
Свака оће да је права света,
А на басни, свака је основана
Премда свака врело у Бога тражи.
Свећеници имена свакога
Слуге тмине, творци су богова,
Њиов закон сљеде света пуци
Крст и коран жиди и погани,
Пак сви мисле да је Божја вера.

ТРОЈАН

Сам признајеш да ти вере немаш
 Никакове, своје нити моје.
 Немаш Бога, немаш чисте душе
 Одкад права остави те вера
 Која учи по закону Божјем
 Чини добро, а зло га се чувај,
 Љуби ближњег као самог себе.
 Бог који ово заповеди људма
 Бог једини свег је човечанства
 Јер он учи науку најсветију,
 Јер он створи свет наш васколик.

СЕЛИМ

Што су мудри сви науци света,
 О постанку земље, неба, Бога?
 Ништа друго него празне клапње
 Измишљене вишег ума басне.
 Има Бога, мноштвом и јединством
 Један Бог је тројан, многобројан,
 Ко што има разних земље влада
 С' једном главом а и многобројном.
 Како избор народима прија.
 Твога Бога наћи ћеш на дрвету.
 Свог ја тражим само у свом духу,
 Дух је вечан, сан ти сан остаје.

ТРОЈАН

Све што има у природи мудро,
 Све то учи Еванђеље свето!

СЕЛИМ

Прођи ме се поповскијех прича,
 Еванђеље старије је од крста

Ко што коран од пророка старји,
Ал од оба природа је старја!
Вере сужањ не сме бити онај
Кој слободан живот хоће живит,
Кој ће славно господоват свету.

ТРОЈАН

Смешно л' ти је о слободи зборит,
Кад се турском клањаш самосиљу.

СЕЛИМ

Реч слобода разнo ти се појми.
Гледао сам разне стране света,
Где се боре за слободу неку.
Пак шта видех у тих земља мудри
Гадну слику, у мрежи лукавства,
Пак то луђаци зову слободом?
Моје турско вољем ја господство
Где је делом слободан сваk човек.

ТРОЈАН

Знам да има беде по свом свету
Али веће него овде нема!
Где се у звер има претворити,
И човечје оставит се ћуди
Сваки житељ који није Турчин,
Да невољу може сносит своју.

СЕЛИМ

Што ће оном слобода, господство,
Кој за ово двоје рођен није?
Ко ту тражи славно стећи име,
Том су к' слави отворена врата.

ТРОЈАН

Покрај свију твојијех грехова
Славољубје највећа је клетва
Од детинства која тебе прати!
Оца, мајку, љубу у гроб спреми,
Те од себе неверу учини!
Анђела је грех тај саплео,
Камо л' не би слабачка човека.

СЕЛИМ

Нека грех је по твојем закону
Ал по моме, слава је највећа
Бог јунака, бог духова снажних.

ТРОЈАН

Како смела безумна дечака
Што се пење на слабачку грану,
Пак не слути живота опасност,
Води тебе охолост и слава
На пучине јазивитих мора
Без весала и кормила вештих.
Силној бури одољети нећеш
Пак ће бити прекасно кајање.
Слушај мене, слушај брата твога
Кој је дошо да ти спасе душу,
Да те крене прије силне буре
У тишину где вихора нема,
У заточје, где се кајат' можеш,
Под окриље где се клетва губи!
Слушај Павле, остави се славе,
Остави се турскога господства,
Слава није, него зла таштина,
А господство човечја невоља.

СЕЛИМ

Реци дану, нек не моли сунце,
Реци трави нек не моли росе,
Мраком, сушом, пропасти ће оба!
Тако исто узми мени славу
Пак си корен жавота м' подсеко.

ТРОЈАН

Јоште једном заклињем те чаром
Што ти срце и крв дирнути мора
Заклињем те народом великим,
Својом крвљу које му припадаш
Истом крвљу коју са мном делиш!
Род те треба ко што сваког треба
Да му дадеш већу духа снагу,
Да му дадеш одважности веће,
А и воље за велика дела!
Своме врелу,
Својој браћи, свом народу се врати
Па се крвљу својом ти побрати,
Љуби своје, а туђе презири
Те да и нам сунце једном сине.
Прими натраг веру Исусову
Па и Бог ће ти опростити,
Буди дика славенскога рода
Који теби живот, мисли и дух пода
Те се мани живља азијскога,
Који двори врага, а не Бога!

СЕЛИМ

Јоште брате с' ума сишо писам.
С' турством стоји скопчано господство
Са славенством двојба, робовање!
Турство цени крепки дух и снагу,

Па га уме и придобит за се
 А славенство ил га ногом гази
 Ил га гура далеко од себе.
 Турство беше господар свом свету,
 А Славенци свих народа слуге,
 Јер се дају сваком ногом газит,
 Пак ја да се претворим у слугу
 Када могу бити господарем?
 Иди пак ти другом то светуј.

ТРОЈАН

Подла душо! Робом род свој зовеш,
 А не видиш да си роб највећи
 Своје страсти а и душе зложне
 Која само за господством тежи
 Као да ће трајат преко гроба.
 Народ грдиш и ђедова славу?
 Јер ти народ никад позно ниси,
 Нит схватио задаћу словенства
 Нит учио свога рода нарав
 То је хвала дакѐ своме роду
 Што те је из прашине подигао?
 Што ти је очи отворио?
 То је хвала мајци што те је млеко
 одоила. То је хвала Богу и Исусу
 Што ти живот, дух и разум пода.
 Да све подло изневериш?
 Твоја ћуд се роду не одзива
 Ко што јеком једна гора другој
 Међу нама разговора нема,
 Нема сродства, крв је изумрла,
 Пословање сад престаје братско!
 Кад се вратим, брата познат нећеш!
 (Оде нагло)

СЕЛИМ

Луда једна далеко не види.
Сласт живота бољег не познаје.
Нека му је, ја му не завидим
Ал му зато ни следити нећу.

(Седне)

Сад је време да угодим срцу!

(Лујне дланом)

(Смаил Турчин уђе)

Доведи ми Влахињу девојку
А напоље реци мојој стражи,
Да ми у двор никог не упушта!

(Турчин оде)

Млого жртва стаје ме та дјева
Млого мисли, много страховања,
Ал је вредна, као мало која.

ИЗЛАЗ 3-ти

Смаил (доводи) Бојану (и оде одма).

СЕЛИМ

Дођи ближе, не плаши се мене.

БОЈАНА

(Срдито)

Ти знаш пашо, да те се не плашим.

СЕЛИМ

Такве речи свагда радо чујем
Ћуд се твоја мојој одазива
Твоје око моје к себи вуче.

Колико сам до сад гледо жена
Теби сличне још видео нисам
Топлим срцем милово сам неке
Ал никада као тебе дјево
Из све душе најчистијим срцем,
Јер си жена којој равне нема.

БОЈАНА

Зашто губиш у ветар те речи
Мутно око превару ти каже,
Реч ти глатка, тајне крије мисли,
Које добра ни мало не слути.

СЕЛИМ

Немој тако моје мило злато
Преваре ту никакве нема!
Ти си моја у мом двору сама
Што ти зборим из душе говорим!

БОЈАНА

Чуј и мене што ми срце каже.
Искатићу громове и небо
Искатићу врагове и пако
Да ме спасе из твоих дворова,
Да ме спасе од насиља твога.

СЕЛИМ

Знај обичај турком заоведа
Где год виде да кршћанка хода
Да је могу на силу отети.
Ја баш тако чинит вољан нисам.
Јер сам жељан да ти се омилим.

БОЈАНА

Волела би свага света муке
Волела би сто пута умрети,
Нег' да ми се једанпут омилиш!

СЕЛИМ

Кад те гледам чудом ти се чудим
Да у красном храму твога тела
Тако злобан дух да обитава.

БОЈАНА

(Поруљливо)

Кад те гледам чудом ти се чудим
Да у сјајном турском твом оделу
Таква подла душа обитава,
Која врагу робоват не вреди!

СЕЛИМ

(Скочи гњевно)

Клета змијо, то је и сувише!
Сад ћеш знати што је јача сила
Сад ћеш познат турско господарство!
(Оће Бојану да ухвати, но она узме нож са земље и побегне на сйрану)

БОЈАНА

Хвала теби Боже! Сада доћи,
Те господуј, ако срца имаш!

СЕЛИМ

(На вратиима)

Стража!

ИЗЛАЗ 4-ТИ

Бафир, Смаил, Тројан – Конзули, Мусија (везан). Пређашњи.

СЕЛИМ

(Досијојансијвено)

Да сте здраво, господа честита,
У мом двору премда вас звао нисам!

ТРОЈАН

Стража смо ти, какве имо ниси,
Два конзула и господа турска,
Сви дођосмо премда непозвани,
Сви дођосмо да стражимо теби
Да видимо силна господара,
Кога једна девојка надвлада.

СЕЛИМ

Ђут' кауре, кад су Турци овде!
Вам припада прва реч господа.

ЂАФИР

Двијух царства конзули честити
Подигоше тужбу против тебе
Да ти зулум љути чиниш земљи,
Да отимљеш девојке кршћанске.
Против царског и Божјег закона
Пак му приступ бранит не могасмо,
Јер то царски закон му не брани.

СЕЛИМ

Ко сам дакле ја у Кајмакамству,
Зар не знате свога господара,
Пак сте дошли да вам га покажем.

БАФИР

(Конзулима)

Што је ваше узмите господо,
Закон турски тога вам не брани!
Конзули њођу Бојани.

СЕЛИМ

(Сѣане њред њи)

Станте! Док сам господар у кући
Жена ми је по закону турском,
Као такву никој' дират не сме!
Сироту је испросих од куће
То је дакле пуним правом моја.

ТРОЈАН

Срамно лажеш мој погани брате
Нит је жена, нит је испрошена,
Већ је дјева на силу отета!
Оца си јој убио крвнички,
Благо си јој уграбити хтео!
А напoкoн што је најсветије
дјевичанско поштење узет.

СЕЛИМ

Клевете су гадних срамотњака.

ТРОЈАН

(На Мусију)

Познајеш ли твоју десну руку,
Лажу њему, ако лагат можеш.

СЕЛИМ

(Смејен)

Шта ће овај! Слуге не говоре
Већ господар када заповеда.

ТРОЈАН

Твоје злато веза њему уста
 Ал је моје развезало злато
 (*Иде Бојани*)
 Та је дјева невеста хришћанска
 И по Богу и по своме оцу,
 Невјеста је Влаткова заклетвом
 Па нек збори ако је иначе!

БОЈАНА

Право збориш, речи су ти свете
 Влаткова сам душом, телом, срцем.
 Нит' сам икад веру преврнула
 Нит' је земља родила човека
 С' ким би могла заменити Влатка
 Његова сам пред Богом и људма
 Прстен веже вечну веру нашу,
 Пак ју неће преломити сила
 Нити вражја злоба тог човека,
 Док је нож тај у мојој руци!

ТРОЈАН

(*Селиму*)
 Можеш ли још истину тајити,
 Можеш ли је и сад женом звати?

СЕЛИМ

Да је тако како она збори,
 Да је тако па шта би и било?
 Нисам ли ја Кајмакам Требнињски?
 Не могу л' вас смрвит и уништит?!
 Част и слава честитим конзулима!

ТРОЈАН

Што си био по царској милости,
То сад више брајко мој ниси!
Твоје сунце запада за гору,
Господство ти треном тим престаје,
Веруј брату, а цар заповеда!
(Да знак Конзулима да предаду ферман)

ЂАФИР

(Пољуби и преда Селиму)
Ево царског високог фермана,
Кајмакамство твоје тим престаје,
А Цариград везана те чека.

ТРОЈАН

Ето циља твоме славољубљу,
Ето сљедства невере издајства,
Ето трага мајчина проклетства.
Слава твоја са звездом ти паде
Свет је за те самотиња празна
Брат је дошо да ти се освети!
Али не по тужном обичају
Земље ове и народа мога,
Него правом по духу кршћанском
Да из руку измакнем ти оно
Што је веком тровало твој живот,
Што те вукло у пропаст и понор.
Пао јеси, дубоко си пао,
Кад ћеш своју претрпети казну
Отварам ти своју братску кућу
Да се вратиш у завичај родни,
Крв и црква мелем да ти буде
Љубав ране грешне да залечи.

СЕЛИМ

Милост царска свагда је велика
 А у турској ценит знаду разум
 Док је мени памети у глави
 Одрећи се славе своје нећу,
 Па чусте ли што нам светац каже
 Ко је Турчин како ваља да је,
 робовање,
 Већ господство, бој и војевање!
 Ја се царској покуравам вољи,
 Али славе одрећи се нећу,
(Узме сабљу, извуче је)
 Па док сабља у руци ми сева,
 Биће моја лепа ова дјева,
 Нит ће ико усудит се смело,
 Покварит ми започето дјело!
(Зграби Бојану за руку)

ТРОЈАН

(Ошвори вратица)
 Амо браћо, мој је поса свршен!

ВЛАТКО

*(У шај мах искали с поља ишипољ на пошурцу, који мршав
 пада. Узме Бојану за руку и доведе је на среду)*
 Народ мој ће дело то посветит,
 А моја ће радоват се земља,
 Што ја уби отровну јој змију!
 А сад браћо на јуначко поље
 Да га својом крвљу оросимо.

КРАЈ

ПОГОВОР

Иван Кукуљевић Сакцински (1861–1889), књижевник, научник и политичар, означен уопште као “ein genialer Mann”, био је ватрени илирац, поборник југословенске идеје, иницијатор замене латинског језика као службеног народним и писац “првог приказаног илирског играказа” *Јуран и Софија* или *Турци код Сиска*. Ипак, као и целокупан књижевни рад Сакцинског, тако и драмски, има углавном културно–историјски значај, а већина његових драмских текстова рађена је по узору или под утицајем неких страних дела, па чак и поменута прва “изворна” хрватска драма.

У периоду кад је био велики жупан загребачке жупаније под канцеларом Мажуранићем, у Хрватском земаљском казалишту у Загребу изведена му је драма у четири чина *Потпурица* 14. фебруара 1861. Већ следеће 1862. године, негде почетком јуна, тек устројено као институција, младо хрватско позориште пошло је на своју прву велику турнеју “у долње стране домовине наше”, како су организатори назвали овај пут у Војводину, Велики Бечкерек, Панчево, Земун и Београд. У Београду су пред-

ставе даване под претињом турских топова, праћене снажним манифестацијама братства и слоге хрватског и српског народа. Четврти по реду приказан је београдској публици, по први пут и комад *Појџурица*.

Под непосредним утицајем гостовања загребачких глумаца, а затим и новосадских, у Београду је почетком идуће, 1863. године ојачао покрет за оснивање Народног позоришта. Прве представе одигране су већ у другој половини фебруара, а у новоформирано позориште похрлили су глумци и из Загреба и из Новог Сада. Из Загреба долазе у Београд и Адам Мандровић, Стеван Миховилов, Марија Перисова, и било је логично да неки комади из загребачког репертоара буду постављени и у Београду. Тако је *Појџурица* или *Усџанак босанске раје*, овог пута као драма у три раздела, имао своју београдску премијеру 11. августа 1863. Позоришни хроничар *Видовдана* 13. августа је известио између осталог: "По важности и величини предмета, од кога би могло увек што изаћи, није ова драма Бог зна шта, али као слика из живота босанског заслужује сваког признања. Драматске вештине, појетског полета и каквих особитих тренутака у драми неће нико наћи. Мало незгодних ствари што има највише је од непотпуна познавања живота, који је у драми представљан.

Што се тиче саме представе, испала је може се казати у опште добро..."¹

Српско народно позориште у Новом Саду премијерно је извело *Појџурицу* 21. октобра 1868, а Народно позориште у Београду уз музику Драгутина Реша 19. I 1869.

---

1 *Видовдан*, бр. 93, 13. VIII 1863

Наши позоришни рецензенти су се у неколико наврата опширно бавили овим комадом, па тако и Ђорђе Малетић у својој драгоценој књизи *Грађа за историју српског позоришта* интегрално наводи неколико занимљивих приказа. Први је изашао у 12. и 13. броју *Видовдана* 18. јануара 1870: “Кукуљевићев *Потурица*” вели овај рецензент, “није од таквих комада, који нам пречишћену храну прибављају. Пишући ову драму писац је очевидно био под притиском наших најгорих махна народних, па представивши их безобзирно и претерано, промашио је морални утисак. Потурица, према коме требало је побудити нашу одвратност, тако се над свима другима истиче умом и духом, тако оправдава своје презирање према народу од кога је отпао, живим излагањем његових махна, да тај човек, и ако га не можемо љубити, некако нас савлађује својим очевидним супериоритетом, приморани смо па неки респект према њему, готово смо склони да га извинимо. Тај властољубац, тим црњи што је савршен цинизам угушио у њему сваки покрет савести, сваку грижу, тим је за нас опаснији што све махне, због којих каже да је наш народ осуђен на вечито робовање, потврђују се устима самога кнеза Влатка, најчистијег српског у драми јунака, па што је најгоре на само његовим речима, већ и самом судбином његовом, јер Влатко тужи се, да пошто није успео против Турака, пакосно му се подмеће од својих издајство. Кад тако пролазе у народу најплеменитији људи, нећемо ли више сам народ осудити, него и људе, који од њега отпадају? Па не иде ли оправдању ‘Потурице’ све више у прилог и онај Стојан, мрско оличење користољубља, и она жена његова, гадна подводница хришћанске девојке источној похотљивости, па и сам Тројан, који, ма да све говори о поштењу, о савести, о братској љубави и свима

хришћанским врлинама, ипак у ствари даје изненада убити свог потурченог брата. Осетио је писац да је одвећ црним направио овај низ морално – народних грдоба, па га је застро лепим речима и поукама моралним, али је познато, да драмска моралност не истиче из празних речи, већ мора истећи из самих дела.”²

Јован Грчић, известилац у новосадском листу *Позоришће* од 12. марта 1872. пише за *Потурицу* да је “једна од познатих позоришних игара наших од И. Кукуљевића Сакцинског, приказивана је у недељу 5 марта на нашој позорници.

Писац је тражио градиво за своје драматско дело у садањој историји народа нашег у Херцеговини, а та је садања историја начичкана сликама османског насиља. Једну такву слику насиља гледамо у потурици, гледамо је с тугом у срцу, за то, што је њезин творац Словенин по пореклу. Славољубиви потурица Селим Надовић надмашио је у неделима своје османске учитеље; у њему се појављује Османлија у оплемењеном виду: и он је вук и лисица, али у глаткој змијиној кошуљи, па чак и та кошуља углачана је западним фирисом. – Селим није Турчин, он је – потурица, дакле провербијелно гори од Турчина. – Цела се радња у овом делу обрће око једне отмице, којој је Селим покретач, али ми би се огрешили кад би тенденцију дела потражили само у тој средовечној швалерији. Цел је делу та, да пробуди нашу срчбу против Словена, који се из голог славољубља, као Селим, дају за оруђе душманима словенства, а у другој линији да укори наш међусобни племенски раздор, којим су се душмани наши свакад умели да

2 *Видовдан*, бр. 12. и 13, 18. I 1870.

користе, и ту је цел своју писац тако еклатантно постигао, да ћемо му радо превидети техничке недостатке у делу. Писац пледира с позорнице за општесловенску ствар као државник и као правник; у његовој отмици има злочин и субјективна и објективна момента, али нема – драмска; но то све радо превиђамо зарад чисто народне тенденције његовог дела. Мисао народности стављена је у делу поврх свега...”

Известилац *Позоришта* за новосадско извођење у сезони 1878–79. вели да је *Пошурница* једна од старијих драма на репертоару СНП, да је више пута приказивана и да ће се сигурно још приказивати и да је то разлог више да се о њој још нешто проговори. Између осталог каже: “У нас је мало драма, а још мање ваљаних, или бар приличних драма. Као драма могао би *Пошурница* изостати, али не може исостати као жива књига беснила турског, или још више потурчењачког, јер је потурица грђи од Турчина. Многи су изашли задовољни из позоришта после представе, али тих је од публике било; рецензенат не може потпуно задовољан бити. Суд публичин и суд рецензентов јесу два разна суда и врло често се не слажу, но, ако је публика задовољна – рецензенат мора из куртоазије капитулисати.”

Дакле, од свог првог приказивања у Београду и Новом Саду још давне 1862. Кукуљевићев *Пошурница* био је у континуитету на репертоару ова два наша најстарија театра све до самог краја 19. и почетка 20. века, играи уз музику Даворина Јенка, у редитељским виђењима Л. Половића, А. Мандровића, М. Цветића, Св. Динуловића и са бројним различитим глумачким поделама, а у дугом временском раздобљу био је и једини хрватски комад приказиван код нас.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41–2

КУКУЉЕВИЋ, Сакцински, Иван

Потурица : драма у 4 радње са певањем /
од И. Кукуљевића. – Београд : Музеј позоришне
уметности Србије, 2005 (Петроварадин : Алфаграф).
– 87 стр. ; 15 см. – (Библиотека Драмска баштина ;
коло 12, књ. 3)

Тираж 300. – Стр. 83–87 : Поговор / Олга Марковић.

ISBN 86–80629–36–7

COBISS.SR-ID 126888204

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ДВАНАЕСТО КОЛО

Књига 1
ВУЧИЋЕВЦИ И КЊАЖЕВЦИ
Ђорђе Малетић

Књига 2
ЂУРАЂ БРАНКОВИЋ
Карло Оберник

Књига 3
ПОТУРИЦА
Иван Кукуљевић Сакцински

Књига 4
ЦРНОГОРСКА ОСВЕТА
Н. Н.

Књига 5
РАДНИЧКА ПОБУНА
Едо Сиглигети и Шандор Балаш

